

ORTADOğU GÜNDEMİ

27 Eylül-3 Ekim 2021

2021

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye

BM Suriye Özel Temsilcisi Geir O. Pedersen salı günü yaptığı açıklamada, Suriye'deki çatışma taraflarının yeni bir anayasayı görüşmek üzere ekim ayında müzakere masasına döneceklerini söyledi. Pedersen, "güvenilir bir anayasal sürece" giden yolun ana hatlarının katılımcılar arasında güven inşa etmekten geçtiğini söyledi. Türkiye ve Rusya liderleri arasında çarşamba günü yapılacak zirveyle ilgili olarak, zirvenin Suriyede «sakinliği teşvik edeceğini» umduğunu dile getirdi.¹

Suriye vatandaşları tarafından kurulan bir sivil haklar hareketi, BM'yi Rukban kampında yaşayan yerinden edilmiş Suriyelileri rejim tarafından yönetilen Humus'a nakletmekle eleştirdi. SADC sözcüsü Haya Atassi, rejim bölgelerinde insanları işkence ve kötü muamelenin beklediğini ve BM'nin geri dönüşlerini kolaylaştırmak yerine geri dönmenin güvenli olmadığını konusunda bilgilendirme sorumluluğuna sahip olduğunu söyledi.²

BM, dünya çapında düzinelerce üye devletin Suriye kamplarında mahsur kalan vatandaşlarını eve getirmesine yardımcı olmak için küresel bir çerçeve başlattı. Çerçeve, teknik ve mali destek sağlama, adalet ve güvenlik sorunlarına yaş ve cinsiyete duyarlı bir şekilde yanıt verme ve çocukları ve mağdurları koruma üzerine yoğunlaşacak.³

ABD Dışişleri Bakanlığında bir sözcü, ABD'nin Esad ile diplomatik ilişkilerini normalleştirme planı olmadığını ve başkalarını da bunu yapmaya teşvik etmediğini söyledi. Gerekeç olarak Esad rejiminin Suriye halkına yaptığı zulümler gösterilen açıklamada, Esad'ın ABD'nin gözünde hiçbir meşruiyet kazanmadığı yer aldı.⁴

• Suriye Rejimi

Suriye Dışişleri Bakanı Faysal Mikdad, pazartesi günü BM Genel Kurulundaki yaptığı konuşmada, ülkesinin terörle mücadele taahhüdünü yeniledi. Mikdad, yaptırımların koronavirüs pandemisinin etkilerini ağırlaştırdığını açıkladı. Devletin insanların geri dönüşünü kolaylaştırmak ve temel ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli altyapı ve hizmetler üzerine çalıştığını belirtti. Mikdad, insani müdahalelerin kapsamının su, sanitasyon, sağlık, tıbbi ve barınma hizmetleri sağlayacak kalkınma yardımına genişletilmesi için çağrıda bulundu.⁵

Organize Suç ve Yolsuzluk Raporlama Projesi (OCCRP) adlı kuruluşun internet sitesinde "Suriye'nin Avrupa'daki büyükelçilikleri savaşın finansmanına nasıl yardımcı oluyor?" başlı-

1 <https://news.un.org/en/story/2021/09/1101512>

2 <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/25/rights-abuse-allegations-as-displaced-syrians-head-to-govt-areas>

3 <https://news.un.org/en/story/2021/09/1101652>

4 <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/30/us-wont-normalise-or-upgrade-diplomatic-ties-with-syria>

5 <https://news.un.org/en/story/2021/09/1101442>

ğıyla yayımlanan çalışmada, Esad rejiminin zorunlu askerlik adı altında yurt dışındaki Suriye vatandaşlarından hangi yollarla para aldığı incelendi. Esad rejiminin, Avrupa'da yaşayan Suriyeliler arasında asker kaçağı olanların ve ailelerinin Suriye'deki mal varlıklarına el koyma tehdidiyle büyükelçilikler aracılığıyla "askerlik muafiyeti" adı altında kişi başı 8 bin dolar topladığı ortaya çıktı.⁶

• Fırat'ın Doğusu

PKK ve YPG ile ilgili önemli değerlendirmelerde bulunan Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar şu ifadeleri kaydetti: "YPG tam anlamıyla PKK'nın kendisidir. İkisinin de terör örgütü olduğu, bununla ilgili sayısız delil ve görüntü olduğu da herkes tarafından bilinmektedir. Fakat ABD'li müttefiklerimizin, müttefiklik ruhuna yakışmayacak şekilde bunlara silah, mühimmat, araç gereç desteği sağladığını esefle görüyoruz. Başta silah, mühimmat olmak üzere verilen desteğin sonlandırılması için de her seviyede girişimlerde bulunmaya devam ediyoruz."⁷

YPG'nin güdümünde bulunan Suriye Demokratik Güçleri'nin (SDG) sözde komutanı Ferhat Abdi Şahin, The Times gazetesine verdiği demeçte ABD Başkanı Joe Biden'ın Suriye'de kendilerini terk etmeyeceklerine dair söz verdiğini söyledi. Kobani ayrıca, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinin ardından ABD Merkez Kuvvetler Komutanı Orgeneral Kenneth McKenzie'nin SDG'ye güvence vermek ve Biden'ın sözlerini aktarmak için kendisini ziyaret ettiğini belirtti.⁸

Suriye İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR) tarafından yayımlanan bir raporda, Suriye'nin kuzeydoğusunda bulunan ve YPG'nin kontrolü altındaki El Hol Kampı'nda 2021 yılında yaklaşık 60 çocuğun yaşamını yitirdiği belirtildi. Çocuk ölümlerinin sebebinin kötüleşen yaşam ve sağlık koşulları ile ilaç ve gıda kıtlığı olduğu ifade edildi.⁹

• Güney Suriye

Güvenilir kaynakların SOHR'a aktardığı bilgilere göre rejim güçleri ve Rus askerî polisinin Dera ili genelindeki yeni uzlaşma anlaşmalarının bir parçası olarak 3 Ekim sabahı Dera'nın kuzey kırsalındaki Jasim şehrine girdiği belirtildi. Bir gün öncesinde de Nawa'da onlarca Suriyelinin hafif silahlarını teslim ettiği ve yaklaşık olarak 600 kişinin uzlaşma anlaşmaları yaptığı gözlemlendi.¹⁰ Nawa kentinde rejimin güvenlik birimlerine zorunlu hizmete katılım için baskı sürerken, silahlı yerel kişiler tarafından rejim güçlerine karşı başlatılan grev sürdürülmekteydi.¹¹

6 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/esed-rejimi-avrupadaki-buyukelcilikleri-araciligıyla-savasa-finansman-sagliyor/2378713>

7 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/milli-savunma-bakani-akar-ypg-tam-anlamiyla-pkknin-kendisidir/2376213>

8 <https://tr.sputniknews.com/20210929/mazlum-kobani-biden-bizi-birakmayacaklarina-dair-soz-verdi--1049366236.html>

9 <https://www.syriahr.com/en/223945/>

10 <https://www.syriahr.com/en/224206/>

11 <https://www.syriahr.com/en/224169/>

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

Kremlin Sözcüsü Dmitriy Peskov, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Soçi'de yaptığı görüşmeye ilişkin açıklamalarda bulundu. Peskov, iki liderin dünkü görüşmesinde, Suriye'nin İdlib bölgesine ilişkin konunun gündeme geldiğini belirterek bölge ile ilgili anlaşmaların uygulanmasının önemine vurgu yapıldığını ve anlaşmalara olan bağlılıkların teyit edildiğini belirtti.¹²

Millî Savunma Bakanlığı tarafından, Fırat Kalkanı Harekâtı ile terörden arındırılan Cerablus merkezinde 28 Eylül 2021'de bir motosiklete ve çöp konteynerine yerleştirilen bombaların eş zamanlı patlatılmasıyla düzenlenen terör saldırılarına ilişkin açıklama yapıldı. Terör örgütü PKK/YPG'nin, "masum sivilleri hedef alan canice gerçekleştirdiği terör saldırılarından vazgeçmediği" belirtilen açıklamada örgütün söz konusu saldırılarında 2 masum sivilin hayatını kaybettiği, 19 sivilin yaralandığı kaydedildi.¹³

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi, 10 Ekim tarihinde yapılacak erken genel seçimlerin güvenliğini bizzat kendisinin denetleyeceğini duyurmuştur. Bu bağlamda Kazımi'nin, "Seçim güvenliğinin sağlanmasını bizzat ben denetleyeceğim. Seçimlerin seyri ve sonuçlarını olumsuz etkileyecek hiçbir ihlale izin vermeyeceğim. Seçimlerin seyri ve sonuçlarını olumsuz etkileyecek hiçbir ihlale izin vermeyeceğiz" dediği ve terör, yolsuzluk ve kamu mallarına zarar dışında diğer suçlar nedeniyle cezaevinde bulunan kadın ve çocuklar için de özel af çıkarılacağını açıkladığı kaydedilmiştir.¹⁴

Irak'ın Basra vilayetinde basın toplantısı düzenleyen Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Irak Özel Temsilcisi Jeanine Hennis Plasschaert, 10 Ekim tarihinde yapılacak genel seçimlerde 800 yabancı gözlemcinin görev alacağını söylemiştir. Seçimleri, "Iraklılar için önemli ve uzun bir yolun başlangıcı" olarak tanımlayan Plasschaert, seçimlerin sorunsuz geçmesi temennisinde bulunmuştur. Bununla birlikte Plasschaert'in eylül ayında başkent Bağdat'ta düzenlediği basın toplantısında, 130 uluslararası uzmanın seçim sürecini, seçim gününden önce ve seçim günü gözlemleyeceğini açıkladığı aktarılmıştır.¹⁵

Seçim kampanyaları kapsamında düzenlenen etkinlikler için Sincar'a girmek isteyen Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) adaylarının terör örgütü YBŞ tarafından engellendiği ortaya çıkmıştır. YBŞ bağlantılı ve PKK taraftarı bir grubun, KDP Musul Seçim Kampanyası Sorum-

12 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kremlin-erdogan-ve-putin-idlibe-yonelik-anlasmalara-bagliliklarini-teyit-etti/2379278>

13 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/pkk-ypgnin-firat-kalkani-bolgesinde-duzenledigi-saldirida-can-kaybi-ve-yarali-sayisi-artti/2377262>

14 <https://www.basnews.com/tr/babat/715301>

15 <https://www.kurdistan24.net/en/story/25767-Top-UN-official-in-Iraq:-%27800-foreign-observers-will-observe-Iraqi-elections%27>

lusu Cafer İbrahim başkanlığındaki heyetin Şerafettin türbesi yakınlarındaki Gohbel köyüne girmesine izin vermediği belirtilmiştir. Peşmerge Güçleri Sincar Komutanı Kasım Şeşo, heyetin Iraklı askerlerin eşlik etmesine rağmen Sincar’da engellendiğini duyurmuştur.¹⁶ IKBY Başkanı Neçirvan Barzani, Sincar ile ilgili yaptığı açıklamada, IKBY’nin seçimlerden sonra bölgenin normalleşmesi ve örgüt mensuplarının bölgeden çıkarılması için çaba gösterdiğini ifade etmiştir.¹⁷

Irak’ın Bağdat, Dikar, Basra, Kerbela gibi birçok vilayetinde “Ekim Ayaklanması”nın ikinci yıl dönümü anılmıştır.¹⁸ Eylemlerin, “Sünniler ve Şiiler ülkemizi satmayacağız”, “Vatan istiyoruz” gibi sloganlarla insanların sokağa dökülmesi ve 700’den fazla kişinin hayatına mal olması sebebiyle Irak toplumsal hafızasında önemli bir yer işgal ettiği görülmektedir.¹⁹

Eski Irak Başbakanı ve Vataniyye Koalisyonu lideri İyad Allavi, Irak’ın bugün olduğu gibi yönetilmesinin mümkün olmadığını öne sürmüştür. Erbil ile Bağdat’ı yakınlaştırmak için kendisinin şahsen çaba gösterdiğini kaydeden Allavi, son dönemde birçok sorunun çözüldüğünü belirtmiştir. Allavi, IKBY’nin artık Irak siyasetinde köklü bir parça olduğunu ifade ederek ihmal edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁰

ABD’nin Erbil Başkonsolosu Roberto Palladino, ABD Başkanı Joe Biden’ın Ortadoğu’da güvenliği sağlamanın yolunu Irak ve IKBY’de istikrarın sağlanmasından geçtiğine inandığını belirtmiştir. Enerji alanında faaliyet gösteren büyük şirketleri bölgeye yatırım yapmaya ve yatırım sürecinde aktif rol almaya teşvik ettiklerini ifade eden Palladino, ABD’nin gerektiği kadar bölgede kalacağını beyan etmiştir.²¹

Irak’ta Şiilerin en büyük dinî mercii Ayetullah Ali es-Sistani’nin ofisinden yapılan açıklamada “Yüksek dinî merci, herkesi sorumlu şekilde seçimlere katılmaya çağırıyor. Seçimler, geçmişten daha iyi bir gelecek inşası için en barışçıl yoldur” ifadeleri yer almıştır. Hiçbir aday ya da seçim listesinin dinî merci tarafından desteklenmediğine dikkat çekilen açıklamada, seçimlerin kontrol dışı mal ve silahla dış müdahalelerden uzak gerçekleştirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.²²

Sadr Hareketi ve Sairun Koalisyonu lideri Mukteda es-Sadr, İslam peygamberi Hz. Muhammed’in vefat yıl dönümü olması sebebiyle seçim çalışmalarını durduracaklarını belirtti. 6

16 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/021020216>

17 <https://shafaq.com/ar/سياسة/نيجيري-فان-بارزاني-تسعى-لتطبيق-ال-وضع-في-سنجار-بعد-الانتخابات-العراقية>

18 <https://ina.iq/eng/14454-demonstrations-begin-commemorating-october-movement-in-alfirdous-square.html>

19 <https://shafaq.com/ar/Iraq-News/Hundreds-commemorate-October-Uprising-Anniversary-in-Karbala>

20 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/71406-Allavi:-Kürdistan%27ı-ihmal-edemeyiz>

21 <https://shafaq.com/ar/Iraq-News/the-security-in-the-Middle-East-is-linked-to-the-stability-of-Iraq-and-Kurdistan-US-Official-Says>

22 <https://shafaq.com/ar/Iraq-News/Al-Sistani-calls-for-conscious-and-responsible-participation-in-the-October-10-elections>

Ekim Çarşamba günü seçim kampanyasını durduracağını belirten hareket, taraftarlarına söz konusu karara uymaları çağrısında bulunmuştur.²³

• Güvenlik

Türkiye Savunma Sanayisi Başkanı İbrahim Demir, Irak'ta barış ve istikrar konusunda atılan adımları desteklediklerini bildirmiştir. Demir, Bağdat'ta yaptığı temaslardan sonra Irak Savunma Sanayisi Başkanı Muhammed Derraci ile ortak bir basın toplantısı düzenlemiştir. Muhammed Derraci, Türkiye'den Irak'a teknoloji aktarımı konusunda anlaşmaya varıldığını ifade etmiştir. Irak ve Türkiye arasında ortak askerî sanayi konusunda Türkiye tarafından büyük bir anlayış görüldüğünü ve Irak'ta hafif silah, mühimmat, uçak takip sistemleri üretimi yapılması için Türkiye'den destek alınacağını belirtmiştir. Irak güçlerinin sınır ve terör operasyonlarını izlemesi için güvenlik takip balonları üretimi yapması için de ortak mutabakat zaptı imzalandığı duyurulmuştur.²⁴

Peşmerge Güçleri Sincar Komutanlığı Komutanı Şemo İdo, Sincar'da PKK tarafından 52 kişinin kaçırıldığını ve akıbetlerinin bilinmediğini açıklamıştır. Şemo İdo, Sincar vatandaşlarının artık PKK eylemlerinden bıktığını ve baskı altında olduklarını ifade etmiştir.²⁵

Irak Ortak Operasyonlar Komutanlığı, IKBY ve federal güçleri birbirinden ayıran "mavi hat" üzerinde Irak Ordusu ve Peşmerge'nin ortak kuvvet bulunduracağını açıklamıştır. Irak Ortak Operasyonlar Komutanlığı Sözcüsü Tümgeneral Tahsin el-Hafaci, IKBY ile üst düzey iş birliği sağlandığını belirterek bu güçlerin, tartışmalı bölgelerde konuşlandırılmayacağı ve terör örgütü IŞİD'in güç boşluklarından faydalanmaması için iki tugay olarak Savunma Bakanlığına bağlı hizmette bulunacaklarını bildirmiştir.²⁶

Irak'ın Anbar vilayetinde, polis karakoluna bomba yüklü araç ile saldırı düzenlendiği açıklanmıştır. Anbar Operasyonları Komutanı Nasır Gennam yaptığı açıklamada, Anbar'da bir polis karakolunun bomba yüklü araç ile hedef alındığını belirtmiştir. Açıklamasının devamında Gennam, saldırının polis ekiplerinde herhangi bir maddi zarar ya da can kaybına yol açmadığını aktarmıştır.²⁷

• Ekonomi

Fetih İttifakı lideri Hadi el-Amiri, seçimlerde siyasetçiler tarafından yönetilen paranın siyasi partilerin ve insanların satın alınması için kullanıldığını öne süren ifadelerde bulunmuştur.

23 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/71442-Sadr-Hareketi-secim-kampanyasini-durduruyor>

24 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/021020211>

25 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/71313-'PKK-52-Sengalliye-kaçirdi>

26 <https://shafaq.com/ar/Iraq-News/A-joint-force-of-the-Iraqi-Army-and-Peshmerga-to-deploy-at-the-blue-line-areas>

27 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irakin-enbar-vilayetinde-polis-karakoluna-bomba-yuklu-arac-la-saldir-i-duzenlendi/2381607>

Özellikle Kerkük'te paranın siyasi amaçları doğrudan desteklemek için kullanıldığını açıklamıştır.²⁸

Irak Maliye Bakanlığı, ekonomik reformlar sayesinde Irak ekonomisinin kredi notunu korumaya devam ettiğini duyurmuştur. Irak'ta ekonomik büyüme oranının yükselmesi, petrol dışı gelirlerinin çeşitlendirilmesiyle kredi notunun artacağı beklenmektedir.²⁹

İngiltere merkezli uluslararası hukuk firması Clifford Chance, Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ve Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansına (JICA) Irak'ın güneyinde yer alan Umm Kasr Limanı'nın hem yeni hem de mevcut tesislerin geliştirilmesi, inşası, donatılması ve işletilmesi için 125 milyon ABD doları tutarında finansman sağlanması konusunda danışmanlık yaptığını duyurmuştur.³⁰

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak Sivil Havacılık Kurumu, Kasım 2021 tarihinden itibaren Covid-19 aşı kartına sahip olmayan vatandaşların havayollarından seyahat edemeyeceğini duyurmuştur. Irak Sağlık Bakanlığının yönergelerine göre, iki doz aşı yaptıran her vatandaşa Covid-19 aşı kartı verilmektedir.³¹

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Irak Misyonu, Musul şehrinde yıkılan 2 bin 700'den fazla evin yeniden inşa edileceğini açıklamıştır. UNDP Irak Misyonu temsilcilerinden Zina Ali Ahmed, 27 ülkenin ve Irak hükümetinin desteğiyle şehrin yeniden inşa edileceğini ve şu ana kadar Musul'un batısındaki konut projelerinin 35 milyon dolardan fazla bir bütçeyle finanse edildiğini belirtmiştir.³²

Irak Yüksek Seçim Komisyonu Sözcüsü Cumane el-Galavi, özel oy kullanımı için tüm hazırlıkların yapıldığını ancak hastanelerde tedavisi süren Covid-19 hastalarının oy kullanamayacağını açıklamıştır. Seçimden bir gün önce sivil savunma ekipleriyle birlikte oy kullanma merkezlerini dezenfekte edeceklerini belirten el-Galavi, seçimde salgının yayılmaması için önlem alacaklarını kaydetmiştir. Sözcü el-Galavi, Covid-19 dışındaki hastalar ve özel ihtiyaç sahibi bireylerin ise oy kullanabilmesi için yardım alabileceğini ifade etmiştir.³³

Ortak Operasyonlar Komutanlığı Sözcüsü Tahsin el-Hafaci, tüm vilayetlerde seçim güvenliğini sağlamak için hazır bulduklarını açıklamıştır. Seçmenlerin hiçbir şekilde baskı görmeyeceğini ve bir başkası tarafından zorlanamayacağını altını çizen el-Hafaci, profesyonel bir şekilde vatandaşın ve seçimin güvenliğine ilişkin tüm tedbirlerin alındığını belirtmiştir.³⁴

28 <https://shafaq.com/ar/Iraq-News/Al-Amiri-political-money-is-used-to-buy-people-in-Iraq>

29 <https://ina.iq/eng/14433-finance-ministry-the-iraqi-economy-continues-to-maintain-its-credit-rating-as-a-result-of-reforms.html>

30 <https://www.iraq-businessnews.com/2021/09/30/uk-law-firm-advises-on-iraq-port-deal/>

31 <https://www.basnews.com/tr/babat/715419>

32 <https://shafaq.com/ar/Iraq-News/UN-announces-reconstructing-more-than-2-700-houses-in-Mosul>

33 <https://www.basnews.com/tr/babat/715108>

34 <https://ina.iq/eng/14440-joc-any-attempts-to-pressure-citizens-in-the-electoral-centers-will-not-be-tolerated.html>

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

Irak Türkmen İslami Birliği Genel Sekreteri Casim Muhammed Cafer Bayatlı, merkezî hükümet ile Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) arasındaki anlaşmazlıkların kenti seçimler öncesi bir çatışma alanı hâline getirdiğini belirtti. IKBY'nin Bağdat'taki etkili Kürt siyasetleri kullanarak Kerkük'ün zenginlikleri üzerinde kontrol kurmaya çalıştıklarını belirten Bayatlı, bu sayede kentte de geri dönmeyi amaçladıklarını vurguladı. Bayatlı ayrıca, Kürtlerin Bağdat siyasetindeki gücü dolayısıyla özellikle bazı siyasi grupların KDP'ye iltifatlar edecek ölçüde çıkar siyaseti uyguladıklarını dile getirdi.³⁵

Musul Milletvekili Lilyal Muhammed, terör örgütü PKK'nın her iki komşu ülke Irak ile Türkiye'nin güvenliği ve istikrarını hedef aldığını söyledi. Muhammed, PKK'nın Musul'a bağlı Sincar ilçesindeki varlığının Irak'ın egemenliği için tehdit oluşturduğunu ifade ederken PKK mensuplarının Irak topraklarındaki varlığının, Türkiye'yi, kendi sınır güvenliği ve istikrarını korumak amacıyla Irak'a müdahale etmek zorunda bıraktığına dikkati çekti. PKK'nın, Türkiye ile Irak'ın güvenliği ve istikrarını hedef aldığını vurgu yapan Muhammed, iki komşu ülkenin güvenlik iş birliğiyle terör örgütünün varlığına son vermesi temennisinde bulundu.³⁶

Fransa'dan sağlanan kredi imkânlarıyla Kasım 2021'de imara başlanması planlanan Musul Havalimanı'nın 2022 yılına ertelendiği açıklandı. Konuyla ilgili açıklama yapan Musul Valisi Necim Cuburi, havalimanının yapımının ertelenmesinin Musul halkını büyük hayal kırıklığına uğrattığını belirtti. Söz konusu ertelemeyi kabul etmediklerini dile getiren Cuburi, alternatif çözümler bulmak için adımlar atacaklarını ifade etti.³⁷

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, 10 Ekim'de yapılacak erken genel seçim sonrası ülkedeki siyasi süreçte de önemli değişiklikler olacağını belirtti. Turan, yıllardır devam eden işsizlik, yolsuzluk ve kamu hizmetlerinin yetersizliğine son verilmesine yönelik beklentinin büyük olduğunu söyledi. Seçimlerin ardından ülkenin siyasi sürecinde önemli değişiklikler olacağı öngörüsünde bulunan Turan, Irak Parlamentosunda yeni yüzler, değişimler ve farklı siyasi oluşumlar görmek istediklerini belirtti. Yeni seçim yasasının, bağımsız milletvekilli adaylarının önünü açma şansı verdiğini aktaran Turan, bunun Irak demokrasisi için yeni bir gelişme olduğunu ve yıllardır Irak siyasetini yöneten büyük siyasi partilerin tekelinden kurtuluşun önünü açtığını kaydetti.³⁸

Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi Kerkük milletvekili adayı Erşat Salihî, Kerkük'e bağlı Yaycı kasabasını ziyaret ederek seçim faaliyetlerini sürdürdü. Bölgedeki halk ve esnafla selamlaşan Salihî, kasabada görev yapan Kerkük Kalkanı'na bağlı alayı da ziyaret etti.

35 <https://www.iqraq.news/political/28589--.html>

36 <https://www.facebook.com/tebjansi/posts/1809011625952703>

37 <http://turkmenelihat.net/turkmeneli/item/22795-musul-havaalani-nin-imari-2022-yilina-ertelendi.html>

38 <https://www.facebook.com/697288953791648/posts/1810231299164069/>

Düzenlenen bir etkinlikte Yaycı halkı ile de bir araya gelen Salihî'ye, Birleşik Irak Türkmenleri Cephesi'nin diğer bir milletvekili adayı Felah Yaycılı da eşlik etti. Etkinlikte konuşan Salihî, Türkmen halkının sandıklara giderek Irak'taki Türkmen varlığına sahip çıkması gerektiğini, özellikle Kerkük'ün 16 Ekim 2017 öncesine dönmemesi için oy vermenin son derece önemli olduğunun altını çizdi.³⁹

• Güvenlik

Kerkük'te terör örgütü IŞİD'e ait sığınaklara operasyon düzenlendi. Operasyonda 2 sığınak imha edilirken IŞİD'li 3 terörist etkisiz hâle getirildi. Irak Güvenlik Medya Ağından yapılan açıklamaya göre, Irak Federal Polis güçleri Kerkük'ün güneyinde bulunan Hemrin Sıradağları'nda IŞİD'e ait 2 sığınağı imha etti. Ayrıca operasyon kapsamında IŞİD'e mensup 3 teröristin öldürüldüğü bildirildi.⁴⁰

Öte yandan Tuzhurmatu ve Diyala arasındaki Uzem yolunda IŞİD'li teröristlerle Irak Ordusu arasında çatışma çıktığı bildirildi. Medyaya aktarılan bilgilere göre Irak Ordusundan bir asker hayatını kaybederken bir askerin de yaralandığı ifade edildi. Ayrıca çatışma nedeniyle Kerkük-Bağdat yolu ulaşımına kapandı.⁴¹

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Kerkük'te yapımı tamamlanan yeni valilik binası 4 Ekim 2021'de hizmete açıldı. Kerkük Vali Vekili Rakan Said Cuburi'nin açılışını gerçekleştirdiği törene ITC Başkanı Hasan Turan ile ITC Kerkük Milletvekili Erşat Salihî de katılım gösterdi. Açılış programında konuşma yapan Vali Cuburi, "Kerkük'ün tüm unsurlarının, katkıda bulunduğu bu mimari ve medeni yapının açılmasından mutluluk duyuyorum. Güvenlik, istikrar ve barışın sağlanmasına katkıda bulunan, imar ve inşaatı destekleyen herkese teşekkür ediyorum" dedi. Binanın inşaatını üstlenen şirketin temsilcisi Saman Muhammed Karim ise binanın 25 dönümlük bir arsa üzerinde 34.000 metrekarelik bir alana inşa edildiğini, içerisinde toplantı salonları, büyük bir restoran ve 500 kişilik bir tiyatro salonu olduğunu söyledi.⁴²

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, IKBY Başkanı Neçirvan Barzani ve Başbakan Mesrur Barzani'ye geçen ay gerçekleştirdiği Erbil ziyaretinde gördüğü sıcak karşılamadan dolayı teşekkürlerini ileten bir mektup göndermiştir. Mektupta Fransa-İKBY ilişkilerini "tarihî ve benzersiz" olarak nitelendiren Macron, "Bu ilişkileri üst düzeyde tutmalıyız" ifadesi

39 <https://www.facebook.com/watch/?v=1545319925817414>

40 <https://www.facebook.com/tebajansi/posts/1812062228980976>

41 <https://www.facebook.com/tebajansi/posts/1811263052394227>

42 <https://www.facebook.com/tebajansi/posts/1811637392356793>

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Suudi Arabistan

Expo 2020 Dubai'deki Suudi Arabistan platformunun yetkilisi Hüseyin Hanbazazah, platformun 2030 Vizyonu'nu temsil ettiğini ifade etti. Bu seneki temanın insan, toprak, miras ve fırsat olduğunu belirten Hanbazazah, insanların Suudi Arabistan'ı keşfetmesini istediklerini vurguladı. Suudi Arabistan'ın platformu İngiltere merkezli Boris Micka Associates tarafından tasarlandı ve Expo 2020 Dubai'deki en büyük ikinci platform olarak hizmete sunuldu.⁵³

Suudi Arabistan'ın İngiliz futbol kulübü Newcastle United'ı devralmak için yaptığı tartışma yaratan teklifinin, Riyad'daki hükûmetin hiçbir şekilde yönetici olarak dâhil olmaması şartıyla onaylanabileceği belirtildi. Engellenen satışın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine dair kulüp ve İngiltere Premier Ligi arasında görüşmelerin devam edeceği ve sonucun gelecek yıl belirlenebileceği ifade edildi.⁵⁴

• Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

Expo 2020 Dubai'nin açılışı büyük bir törenle gerçekleştirildi. Pandemi sebebiyle bu seneye ertelenen etkinliğe 200'e yakın ülkeden şirketlerin ve temsilcilerin katılması beklenmektedir. Söz konusu etkinlikten BAE ekonomik anlamda büyük katkı beklemektedir. Bir danışmanlık firması pandemiden önce geçen sene düzenlenmesi beklenen fuarın BAE ekonomisine gayrisafi yurt içi hasılasının %1,5'i kadar bir katkı yapacağını öngörmüştü.⁵⁵

ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan BAE'ye bir ziyaret gerçekleştirdi. Abu Dabi'de Veliht Prens Muhammed bin Zayid ile bir toplantı yaptı. Toplantı sonrası BAE resmî haber ajansı tarafından yapılan açıklamada iki ülke arasındaki ilişkiler ve çeşitli sektörlerde iş birliğinin güçlendirilmesi konularının görüşüldüğü ifade edildi. Toplantıda BAE Ulusal Güvenlik Danışmanı Tahnoun bin Zayed, Yüksek Ulusal Güvenlik Konseyi Genel Sekreter Yardımcısı Ali Al Shamsi gibi diğer üst düzey yetkililer de hazır bulundu.⁵⁶

Eski ABD başkanı Donald Trump'ın yakın müttefiki olan ve ABD mahkemesi tarafından BAE lehine ABD'de yasa dışı faaliyetler yürütmek suçlamasıyla tutuklanan Tom Barrack'ın davasıyla ilgili yeni detaylar ortaya çıktı. Bir uluslararası basın organında çıkan habere göre Barrack'ın Donald Trump'ın ABD başkanlığı kazanmasından sadece birkaç hafta sonra Abu Dabi Veliht Prens Muhammed bin Zayid, BAE Ulusal Güvenlik Danışmanı ve İstihbarat Direktörü ile gizli bir görüşme gerçekleştirdi. ABD savcılarının söz konusu toplantıyı dönemin Trump

53 <https://gulfnews.com/expo-2020/pavilions/watch-the-countrys-heritage-and-future-showcased-at-saudi-arabia-pavilion-in-expo-2020-dubai-1.82677231>

54 <https://www.middleeastmonitor.com/20210930-saudi-takeover-of-newcastle-united-fc-may-go-ahead-with-conditions/>

55 <https://www.reuters.com/world/middle-east/expo-2020-dubai-kicks-off-with-lavish-opening-ceremony-2021-09-30/>

56 <https://www.thenationalnews.com/uae/2021/09/28/sheikh-mohamed-bin-zayed-meets-us-national-security-adviser-in-abu-dhabi/>

yönetiminin dış politikasını etkilemek için yürütülen gizli bir arka kapı diplomasinin parçası olarak değerlendirdikleri belirtildi.⁵⁷

• Katar

Katar'da Şura Konseyi seçimleri gerçekleştirildi. Seçimlere katılım oranı %63,5 olarak açıklandı. 45 üyeli konseydeki 30 koltuk için 30 seçim bölgesinde 26'sı kadın 234 aday yarıştı. Kadın adayların hiçbiri Şura Meclisinde bir sandalye kazanamadı.⁵⁸

AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell Katar'a bir ziyaret gerçekleştirdi. Burada Katar Dışişleri Bakanı Şeyh Muhammed bin Abdulrahman Al Sani ile bir araya gelen Borrell daha sonra ortak basın toplantısında konuştu. Borrell toplantısında AB'nin önümüzdeki yıl Doha'da bir delegasyon açmayı planladığını duyurdu. Borrell ayrıca Katar ile AB arasında yakında bir Sivil Havacılık Anlaşması'nın imzalanacağını da belirtti. Söz konusu anlaşmayla Katar, AB'nin Körfez bölgesinde böyle bir anlaşma imzaladığı ilk ülke olacak.⁵⁹

Birleşik Krallık Katar Büyükelçisi Jonathan Wilks bir Katar gazetesine verdiği röportajda ülkesinin Katar ile dışişleri bakanlarının başkanlık edeceği bir stratejik diyalog platformunun kurulması için çalışma gruplarının toplantılar yapması üzerine anlaştıklarını açıkladı. İki ülke arasındaki siyasi diyalogun son iki yılda büyük ilerleme kaydettiğini belirten büyükelçi iki ülke arasındaki istişarelerin en yüksek düzeyde devam ettiğini ifade etti.⁶⁰

ABD Hazine Bakanlığı Yabancı Varlık Kontrol Ofisinden yapılan açıklamada Hizbullah'a finansman sağlayan bir şirket ve yedi kişinin yaptırım listesine alındığı açıklandı. Söz konusu kararın Katar ile koordinasyon hâlinde alındığı belirtildi. Yaptırım listesine alınan kişiler arasında Katar, Suudi Arabistan, Filistin, Bahreyn vatandaşlarının ve Katar merkezli bir gayrimenkul şirketinin olduğu duyuruldu. Katar resmî haber ajansı da Amerikan makamlarınca duyurulan olayı doğrular nitelikte bir açıklama yayımladı ve bahsi geçen kararın ABD ile teröre karşı mücadelede yürütülen ortaklık çerçevesinde alındığı ifade edildi.⁶¹

• Yemen

Yemen'de ekonominin kötü gidişatı, temel hizmetlerin sağlanamaması gibi çeşitli nedenlerden dolayı Aden, Hadramevt, Taiz gibi vilayetlerde protesto gösterileri devam ederken Başbakan Muin Abdulmelik 6 ay sonra geçici başkent Aden'e döndü. Abdulmelik en son geçen mart ayında protestocuların hükümet binasını basması sonrasında beraberindeki hükümet

57 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-09-28/uae-royals-said-to-direct-tom-barrack-s-influence-campaign>

58 <https://www.dohanews.co/qatars-first-legislative-elections-see-63-5-voter-turnout-as-women-fail-to-break-through/>

59 https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/104915/qatar-remarks-high-representativevice-president-josep-borrell-joint-press-conference-deputy_en

60 <https://www.dohanews.co/qatar-uk-set-to-hold-first-strategic-dialogue-soon-envoy/>

61 <https://www.aljazeera.com/economy/2021/9/29/us-issues-hezbollah-related-sanctions-in-coordination-with-qatar>

yetkilileriyle Aden'den ayrılmıştı. Diğer hükûmet yetkililerin de Suudi Arabistan'dan Aden'e gelmesinin beklendiği belirtildi.⁶²

ABD Başkanı Biden'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Jake Sullivan, aralarında ABD Yemen Özel Temsilcisi Tim Lenderking'in de olduğu bir heyetle Suudi Arabistan ve BAE'ye ziyaretler gerçekleştirdi. BAE ziyareti esnasında Abu Dabi Veliâht Prensi Muhammed bin Zayid ile bir araya gelen Sullivan'ın gündeminde Yemen'de devam eden savaş ve gittikçe kötüleşen insani kriz vardı. İkili arasındaki görüşmede BAE Ulusal Güvenlik Danışmanı Tahnoun bin Zayid de hazır bulundu.⁶³

Sullivan daha sonra Suudi Arabistan'a geçerek burada Veliâht Prens Muhammed bin Selman ile bir toplantı yaptı. Toplantının ana gündem maddesi Yemen'deki savaşı. Kapsamlı bir ateşkesin sağlanması ve siyasi çözüm müzakerelerin başlatılması için gerekli adımlar görüşüldü. Diğer taraftan Sullivan ülkesinin Suudi Arabistan topraklarının güvenliğinin sağlanması konusunda iş birliğine olan bağlılığını yineledi. Suudi Arabistan'ın mart ayında açıkladığı barış planını desteklediklerini ifade etti.⁶⁴

• Kuveyt

Kuveyt Başbakanı Şeyh Sabah'ı temsilen Enformasyon Bakanı Abdülrahman Al-Mutairi, Expo 2020 Dubai'ye katılım gösterdi. Kuveyt heyeti, Enformasyon Bakanlığında üst düzey yetkililerden, çeşitli gazete, TV ve radyo kanallarından temsilcilerden ve sivil toplum örgütlerinden oluşmaktadır.⁶⁵

Kuveyt hükûmeti, genç nüfusun kamudaki yoğun istihdamının ve yüksek işsizlik oranlarının ağırlığı sebebiyle İş Gücü Kamu Kurumundan dört yıl içerisinde 100.000 vatandaşın özel sektörde istihdam edilmesi için plan oluşturulmasını talep etti. Bu kurumdan daha önce yabancı işçiler ve vatandaşların maaşları arasındaki büyük farkın azaltılması da talep edilmiştir.⁶⁶

• Umman

Umman Dışişleri Bakanı Sayyid Badr Hamad Al Busaidi, Türk mevkidaşı Mevlüt Çavuşoğlu ile video konferans aracılığıyla bir görüşme gerçekleştirdi. Toplantıda ki ülke ekonomisinin ve karşılıklı yatırımların büyümesi için iş birliği ve koordinasyon geliştirilmesi gerektiği vurgulandı. İki tarafın bölgesel ve uluslararası meseleler üzerine fikir alışverişinde bulunduğu belirtildi.⁶⁷

62 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yemen-basbakani-6-ay-sonra-ilk-kez-gecici-baskent-adene-geldi/2377220>

63 <https://www.thenationalnews.com/uae/2021/09/28/sheikh-mohamed-bin-zayed-meets-us-national-security-adviser-in-abu-dhabi/>

64 <https://saudigazette.com.sa/article/611540/SAUDI-ARABIA/Crown-Prince-Sullivan-discuss-means-to-boost-two-countries-strategic-relations>

65 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=3000504&Language=en>

66 <https://gulfnnews.com/world/gulf/kuwait/kuwait-to-create-100000-jobs-for-citizens-in-private-sector-in-4-years-1.82626160>

67 <https://timesofoman.com/article/107300-oman-turkey-to-boost-economic-cooperation>

Umman'ın BAE Büyükelçisi Dr. Ahmed bin Hilal bin Suud Al Busaidi, Umman'ın Expo 2020 Dubai'ye katılımının önemine değindi. Büyükelçi, Umman'ın farklı ülkelerle bu tarz etkinliklerde bir araya gelip diğer ülkelerle karşılıklı fayda sağlanmasının önemli olduğunu belirtti. Farklı ülkelerle çeşitli alanlarda iş birliği yapılmasının küresel gelişimi sağlayacağını ifade etti.⁶⁸

• Bahreyn

İsrail Dışişleri Bakanı Yair Lapid Bahreyn'e bir ziyaret gerçekleştirdi. İki ülke arasında geçen sene imzalanan normalleşme anlaşması sonrasında yapılan en üst düzey ziyaret olarak kayıtlara geçti. İsraili Bakan ziyareti kapsamında Bahreyn Kralı Hamed bin İsa Al Halife ile görüştü. Kral, geçen sene imzalanan İbrahim Anlaşmaları'nın Ortadoğu'da adil, kalıcı ve kapsamlı bir barış sağlanması yolunda önemli bir adım olduğu ifade etti.⁶⁹ Lapid Manama ziyareti kapsamında Bahreynli mevkidaşı Abdullatif bin Raşid Al Zayani'nin de katıldığı bir törenle İsrail'in Bahreyn Büyükelçiliği binasının açılışını da gerçekleştirdi.⁷⁰

İsraili Bakan ayrıca Bahreyn'deki ABD Donanması Beşinci Filosu'nun karargâhını da ziyaret etti. Söz konusu ziyaret İran ile bölgede son zamanlarda artan gerginliğin ortasında gerçekleşti. Nitekim İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Said Hatipzade de bir açıklama yaparak İsrail Dışişleri Bakanı'nın Bahreyn gezisini kınadı. İsrail'in savunmasız Filistinlilere karşı insanlık suçu işlediğini ifade eden Hatipzade Bahreyn yöneticilerini İsrail'in bu suçlarını görmezden gelmekle suçladı. İsraili bakanın gezisinin Körfez ülkesi yöneticilerinin üzerinde kara bir leke olduğunu ve bu lekenin hiçbir zaman temizlenemeyeceğini belirtti.⁷¹

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

• Mısır

MBC Mısır televizyon kanalında Amr Edib'in programına telefonla bağlanan Şukri, Türkiye ve Mısır Dışişleri Bakanlığı yetkililerinin ikinci tur görüşmelerine ilişkin açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye ve Mısır arasındaki ilişkilerin gelişme kaydettiğini belirten Şukri, "devam etmesini umduğumuz gelişmeler var" demiştir. Şukri, Türkiye ve Mısır arasındaki istikşafi istişarelerin ikinci turunda ikili ilişkiler ve bölgesel meselelerin ele alındığını ve bir değerlendirme yapıldığını kaydetmiştir.⁷²

68 <https://timesofoman.com/article/107453-oman-keen-to-interact-with-world-at-expo-2020-dubai-sultanates-ambassador-to-uae>

69 <https://www.bna.bh/en/HMKingreceivesIsraeliForeignMinister.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDt6uwLND2Rn9bnnb6lCt1cpw%3d>

70 <https://www.bna.bh/en/ForeignMinisterandIsraelicounterpartinauguratelsraelEmbassy.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDl080s4y6amdDtxV6ZqNeys%3d>

71 <https://www.reuters.com/world/middle-east/iran-says-top-israeli-diplomats-trip-bahrain-stains-its-rulers-2021-10-01/>

72 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/misir-disisleri-bakani-sukri-turkiye-ile-iliskiler-gelisme-kaydetti/2380835>

Libya'nın başkenti Trablus ile Mısır'ın başkenti Kahire arasındaki sivil uçuşlar, 7 yıl aradan sonra yeniden başlamıştır. Trablus'un Mitiga Havaalanı yönetiminden yapılan yazılı açıklamada, Libya devletine ait Afriqiyah Airways uçağının 7 yıl sonra Kahire Havaalanı'na doğru yola çıktığı duyuruldu. İki ülke arasındaki sivil hava taşımacılığının, iki ayrı Libyalı hava yolu firması ile yapılacağı belirtilmiştir. Trablus'tan Mısır'ın İskenderiye kentine uçuşlar bulunurken, başkent Kahire seferleri ise Mısır makamlarının "güvenlik koşullarını" gerekçe göstermesi nedeniyle yapılamamaktaydı. Libya'da 2014 yılından bu yana şiddetlenen iç savaş ve siyasi krizler nedeniyle çok sayıda büyükelçilik ve yabancı misyon bu ülkedeki faaliyetlerini durdururken, uluslararası uçuşlar da tamamen durma noktasına gelmişti.⁷³

Mısır Dışişleri Bakanlığı, Tunus'ta Necla Buden Ramazan'ın başbakan olarak atanmasını memnuniyetle karşıladıklarını açıklamıştır. Yapılan açıklamada ayrıca Kays Said'in istikrar, güvenlik ve Tunus halkının isteklerini yansıtan vizyonunu desteklemeye devam edeceklerini belirtmiştir.⁷⁴

• Libya

Libya'da 24 Aralık'ta yapılması planlanan başkanlık ve parlamento seçimlerinin hukuki alt-yapısına ilişkin istişare görüşmeleri Fas'ın başkenti Rabat'ta başlamıştır. Toplantıda, seçim yasasının görüşülmesi beklenmektedir. Libya'da 24 Aralık'ta yapılması planlanan seçimler için zaman daralırken taraflar, seçimlerin hukuki kriterlerini düzenleyen anayasal temel konusunda bugüne kadar uzlaşmaya varamamıştır. Fas daha önce de Libyalı taraflar arasında 5 tur diyalog görüşmesine ev sahipliği yapmıştır.⁷⁵

Libya Dışişleri Bakanı Necla Menguş, Kuveyt'i ziyareti sırasında düzenlediği basın toplantısında, Libya'yı terk etmeleri istenen yabancı savaşçıların bazısının gidip gitmediği sorusu üzerine, "Haberler doğru. Çok mütevazı bir başlangıç yapıldı" demiştir. Menguş, "Yabancı savaşçıların ve paralı askerlerin çıkışı için çok daha büyük ve geniş çaplı bir organizasyon istemeye devam ediyoruz" diye ekleyerek uluslararası topluma yardım çağrısı yapmıştır.⁷⁶

ABD Temsilciler Meclisi, Libya içerisinde muhalif grupları destekleyen ve Libya'daki istikrara zarar veren yabancı gruplara yaptırım uygulayabilecek bir yasa tasarısını onaylamıştır. Libya Başbakanı Abdülhamid Dibeybe de kararı överek ABD'nin, Libya'daki istikrarını desteklediğini dile getirmiştir.⁷⁷

73 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libyadan-kahireye-ucuslar-7-yil-aradan-sonra-yeniden-basladi/2379522>

74 <https://www.middleeastmonitor.com/20211001-egypt-welcomes-tunisia-presidents-choice-for-pm/>

75 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libyada-aralik-ayinda-yapilacak-secimlere-iliskin-istisare-gorusemeleri-fasta-gerceklestiriliyor/2379693>

76 <https://tr.sputniknews.com/20211003/libya-disisleri-bakanindan-bazi-yabanci-savascilarin-ulkeden-ayrildigi-haberlerine-teyit-1049484037.html>

77 <https://www.middleeastmonitor.com/20210930-us-passes-bill-on-stability-in-libya/>

• Tunus

Tunus Cumhurbaşkanlığından yapılan yazılı açıklamada, Said'in, cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle hükûmeti kurma görevini Ramazan'a verdiği belirtilmiştir. Necla Buden Ramazan, hükûmeti kurması hâlinde "Tunus'un ilk kadın başbakanı" olacaktır.⁷⁸

Tunus Meclisi, Cumhurbaşkanı Kays Said'in yasama organının çalışmalarını dondurmanın da aralarında bulunduğu olağanüstü yetkileri elinde toplamasını reddettiğini açıklamıştır. Meclisten yapılan yazılı açıklamada, 1 Ekim 2021'in, 2019-2024 parlamento dönemi için üçüncü meclis oturumunun ilk günü olduğu kaydedilmiştir. Açıklamada, Cumhurbaşkanı Said'in 80. maddeyi anayasaya aykırı şekilde etkinleştirmesinin reddedildiği, parlamentonun yetkilerinin dondurulması ve ardından askıya alınmasıyla ilgili tüm kararlarının geçersiz sayıldığı vurgulanmıştır. Meclisin açıklamasında, 117 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın, Tunus Anayasası'nın fiilî bir ihlali olduğu ve parlamentonun yetkilerini gasbettiği ve tüm yetkilerin tek bir kişinin elinde ürkütücü bir şekilde bir araya gelmesine neden olduğu belirtilmiştir.⁷⁹

Başkent Tunus'un merkezinde bulunan Habib Burgiba Caddesi'nde yüzlerce kişinin katılımıyla Cumhurbaşkanı Said'in kararlarına destek gösterisi düzenlenmiştir. Oturma eylemi şeklinde yapılan destek gösterisinde, "Halk yolsuzluk sistemini çökertiyor", "Parlamentar sisteme dönüş hayır", "Umut ve rüyalarımızı yıkan sisteme hayır" pankartları açılmıştır. Cumhurbaşkanı Said'in 25 Temmuz'da yayımladığı olağanüstü kararların ardından ülkenin çeşitli bölgelerinde kararlara destek veren veya karşı çıkan gösteriler yapılmaktadır.⁸⁰

• Cezayir

Fransa hükûmeti, yasa dışı yollardan ülkeye ulaşan vatandaşlarını geri kabulde isteksiz davrandığı gerekçesiyle Tunus, Cezayir ve Fas vatandaşlarına verilen vize sayılarını azaltma kararı aldığını açıklamıştır. Fransa İçişleri Bakanı Gerald Darmanin, Cezayir ve Fas vatandaşlarına verilen vize sayısı yüzde 50, Tunus vatandaşlarına verilen vizeler ise üçte iki oranında azaltılacağını açıklamıştır.⁸¹ Karara tepki gösteren Cezayir Dışişleri Bakanlığı yaptığı yazılı açıklamada, Fransa'nın Cezayir Büyükelçisi François Gouyette, bakanlığa çağrılarak Paris'in Cezayir vatandaşlarına yönelik "tek taraflı" vize kısıtlamasına ilişkin Cezayir yönetiminin tepkisi iletilmiştir" denilmiştir. Açıklamada, Cezayir Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Şekib Kaid'in Fransız Büyükelçi ile yaptığı görüşmede, "Cezayir tarafıyla istişare edilmeden alınan bu kararın basında yer alma şeklinin, kararın amacı ve nasıl uygulanacağına ilişkin soru işaretlerine yol açtığını" söylediği belirtilmiştir.⁸²

78 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-cumhurbaskani-said-hukumeti-kurma-gorevini-necla-buden-ramazana-verdi/2377962>

79 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-meclisi-cumhurbaskani-saidin-olaganustu-yetkileri-elinde-toplamasini-reddetti/2380825>

80 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-ta-cumhurbaskani-kays-said-e-destek-gosterisi/2381670>

81 <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/29/algeria-summons-french-envoy-over-visa-restriction-plan>

82 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-vatandaslarina-yonelik-vize-kisitlamasi-nedeniyle-fransa-buyukelcisini-disisleri-bakanligina-cagirdi/2378469>

Fransa Cumhurbaşkanı Macron, Cezayir Bağımsızlık Savaşı'nda Fransa tarafında savaşan Cezayirli torunları ile bir araya geldiği toplantıda Cezayir'in 1962'de bağımsızlığını kazanmasının ardından ülkenin "kiralık bir hafıza" üzerine inşa edildiğini ve "siyasi-askerî bir sistem" tarafından idare edildiğini ifade etmiştir.⁸³ Macron ayrıca Cezayir'in "yeniden yazılmış bir ülke tarihi"ne sahip olduğunu ve bu tarihin "gerçeklere değil, Fransa'ya karşı nefret söylemi" üzerine inşa edildiğini söylemesi üzerine Cezayir Cumhurbaşkanlığından yapılan ve devlet televizyonunda yayınlanan yazılı açıklamada, "Macron'un açıklamaları, (1830-1962 yılları arasında) Fransız sömürgeciliğine karşı yiğit bir direnişle kendilerini feda eden 5 milyon 630 bin şehidin anısına kabul edilemez bir hakarettir» ifadesine yer verilmiştir. Cezayir ayrıca Paris büyükelçisini de geri çağırmıştır.⁸⁴ Cezayir, Fransa'yı iç işlerine karışmakla suçlamaktadır.

Le Figaro gazetesinin Fransız ve Cezayirli kaynaklara dayandırdığı haberine göre Cezayir'in, Fransız askerî uçaklarının hava sahasında uçmasını yasakladığı kaydedilmiştir. Fransa Genelkurmay Başkanlığının, bu durumu bu sabah öğrendiği, Cezayir'in askerî uçuşlara ilişkin izin taleplerini onaylamadığı ve iki uçuşun ertelenmek zorunda kaldığı aktarılmıştır. Fransa Genelkurmay Başkanlığı Sözcüsü Pascal Ianni, yaptığı açıklamada Cezayir'in bu kararının Fransa'nın operasyonlarını etkilemediği ve operasyonlara ilişkin herhangi bir endişeleri olmadığını belirtmiştir. Fransa, Cezayir'in hava sahasını Barkhane Operasyonu çerçevesinde kullanmaktaydı.⁸⁵

• Fas

Fransa'nın, Fas vatandaşlarına verdiği vize sayısına yarıya indirme kararının ardından açıklama yapan Fas Dışişleri Bakanı Nasır Bourita, "kararın gerekçesiz ve düzensiz göç ile mücadele konusunda iş birliğinin gerçekliğini yansıtmadığını" söylemiştir.⁸⁶

Avrupa Adalet Divanı, Fas ve Avrupa Birliği'nin, Batı Sahra üzerinden yaptığı ticaret ve balıkçılık anlaşmasının bölgenin kendi kaderini tayin hakkını (self - determination) gerekçe göstererek iptal ettiğini bildirmiştir.⁸⁷

Bir İsrail haber sitesine göre, İsrail Savunma Bakanı Benny Gantz önümüzdeki aylarda Fas'a bir ziyaret gerçekleştirerek burada drone üretimini geliştirmeyi konu alan bir savunma iş birliği anlaşması imzalayacaktır.⁸⁸

83 <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/3/algeria-blasts-french-leader-recalls-ambassador-from-france>

84 <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/3/algeria-blasts-french-leader-recalls-ambassador-from-france>

85 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-hava-sahasini-fransiz-askeri-ucaklara-kapatti/2381825>

86 <https://www.france24.com/en/africa/20210929-morocco-algeria-slam-france-s-unjustified-decision-to-slash-visas>

87 <https://www.middleeastmonitor.com/20210929-top-eu-court-annuls-agreements-with-morocco-over-western-sahara/>

88 <https://www.jpost.com/middle-east/defense-minister-gantz-to-visit-morocco-680932>

ENERJİ GÜNDEMİ

• Dünya Geneli

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Beyaz Saray Sözcüsü yaptığı açıklamada, ABD'nin Suudi Arabistan' ile görüşme gerçekleştirdiği ve görüşmede petrol fiyatlarının konuşulduğu açıklandı. Ayrıca, ABD ve OPEC üyesi ülkelerin petrol fiyatlarının belirlenmesinde rekabetçi bir piyasa ortamı sunulması gerektiğini de bildirdi.⁸⁹

Rusya Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü yaptığı açıklamada, Avrupa'daki doğal gaz sorununun depolama yapılarak stokları artırma yoluyla çözülebileceğinin mümkün olmadığını bildirdi. Açıklamada, Gazprom'un sevkiyatlarını yerine getirdiği ve Nord Stream 2 ile ilgili bir durumdan kaynaklı bir doğal gaz problemi olmadığını da açıkladı.⁹⁰

TotalEnergies şirketinin CEO'su yaptığı açıklamada Avrupa'da stokların sonbaharın başında normalden daha düşük olması ve Çin'in LNG talebinin güçlü bir şekilde artması nedeniyle Avrupa'yı etkileyen gaz krizinin tüm kış boyunca sürebileceğini bildirdi. Ayrıca doğal gaz fiyatlarının aşırı yüksek seyretmesi hâlinde bazı ülkelerin kömür ve petrolle çalışan elektrik santrallerini yeniden deveye alabileceğini de belirtti.⁹¹

Rus Lukoil yaptığı açıklamada, Azerbaycan'ın Abşeron Yarımadası açıklarında sığ su arama projesinde BP'den %25'lik hisse satın aldığını bildirdi. Keşif çalışmaları sırasında BP'in %25'lik hisse ile operatör olmaya devam edeceği ve üretim paylaşım anlaşmasının [production sharing agreement (PSA)] uygulanmaya devam edeceği de belirtildi.^{92 93 94 95}

Bulgaristan devlet şirketi Bulgartransgaz'ın verilerine göre Bulgaristan'ın Türk Akımı üzerinden temin ettiği doğal gazın iki katına çıktığı da açıklandı. Rus Gazprom yaptığı açıklamada ise, Türk Akımı (Turkish Stream) üzerinden Bulgaristan, Hırvatistan, Macaristan ve Sırbistan'ın doğal gaz temini gerçekleştirmeye başladığını açıkladı. Macaristan'a temin edilen doğal gaz için Gazprom ile 15 yıllık uzun vadeli yılda 4,5 milyar metreküplük anlaşma imzalandığı ve Sırbistan ve Macaristan arasındaki Türk Akımı'ndan doğal gaz bu hat üzerinden Macaristan'a yılda 8,5 milyar metreküp doğal sevk edileceği de açıklandı.^{96 97 98}

89 <https://www.reuters.com/business/white-house-said-top-aide-planned-discuss-oil-prices-with-saudi-arabia-2021-09-30/>

90 <https://www.upstreamonline.com/production/russia-says-it-is-too-late-to-restore-storage-levels-for-european-winter/2-1-1073702>

91 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-09-29/totalenergies-ceo-says-european-gas-crisis-may-last-all-winter>

92 <https://menafn.com/1102884637/bp-to-sell-25-stake-in-SWAP-exploration-project-in-Azerbaijan&source=24>

93 <https://www.naturalgasworld.com/lukoil-takes-on-bp-stake-offshore-azerbaijan-92527>

94 <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/oil/092921-russias-lukoil-to-join-swap-exploration-project-offshore-azerbaijan>

95 https://azertag.az/en/xeber/bp_to_sell_25_stake_in_SWAP_exploration_project_in_Azerbaijan-1889173?_cf_chl_jschl_tk__=pmd_OMlZ9k4cFE2bp9xdJnyM2NGowI7MlQ1tX3v4BE1W4N4-1633066220-0-gqNtZGzNAjucnBszQir

96 <https://www.clubz.bg/118707->

97 <https://apps.cp.thomsonreuters.com/web/Explorer/NEWSxSTORYREL3.aspx?leftView=false&newsDisplay=nSEsv3xWa&pnacDate=20211001>

98 <https://www.mediapool.bg/udvoen-e-prenosat-na-gaz-prez-turski-potok-ot-bulgaria-do-sarbiya-news327014.html>

Dedeoğaç LNG tesisinin geliştirici olan Gastrade S.A'nın Yunanistan'ın Volvos Limanı'nda Yüzer LNG Depolama ve Gazlaştırma Ünitesi (FSRU) kurulmasını planladıklarını açıkladı.⁹⁹

• Ortadoğu

Irak Petrol Bakanı ve Irak'ın Türkiye Büyükelçisi arasında gerçekleşen görüşmede, Kerkük-Ceyhan boru hattını iyileştirme için çalışma başlatılacağını açıkladı. İyileştirmenin, hattın Irak ile IŞİD arasında yaşanan çatışmalardan zarar gören kısımlarına odaklanacağı belirtildi.¹⁰⁰ Ayrıca, Türk şirketlerinin Irak'ın güneyindeki Fao Limanı için altyapı yatırımları başta olmak üzere petrol ve enerji sektöründe projelere yatırım yapmak istedikleri de belirtildi.¹⁰¹

Irak Petrol Bakanı ve Azerbaycan Petrol Bakanı arasında gerçekleşen görüşmede, iki ülke arasında petrol ve doğal gaz alanında iş birliğinin geliştirilmesi konularının ele alındığı açıklandı. Azerbaycan'ın Irak'ta petrol ve doğal gaz altyapısına yatırım yapabileceği de belirtildi.¹⁰²

Irak Petrol Bakanı yaptığı açıklamada, Irak'ın ülkenin batısında kalan çöl bölgelerinde doğal gaz arama çalışmaları gerçekleştireceğini bildirdi.¹⁰³

Irak yaptığı açıklamada, ham petrol ihracatını genişletme projesi kapsamında faz 3 çalışmalarının Basra Oil Co. tarafından sağlanacağını açıkladı. Faz 3 çalışmaları bünyesinde inşa edilecek petrol boru hattının Basra Körfezinden başlayıp El-Basrah'a ulaşmasının planladığı da açıklandı.¹⁰⁴

Suriye Petrol ve Maden Bakanı ile Sırbistan'ın Suriye Büyükelçisi arasında gerçekleşen görüşme sonrası, Suriye'de elektrik üretimi gerçekleşmesi için Sırbistan'ın Oil Shale (coke: ağır petrol) yatırımı yapabilecekleri açıklandı. Yatırım yapılması beklenen teknolojinin Sırbistan'da elektrik üretimi için kullanıldığı da belirtildi.¹⁰⁵

Qatar Petroleum (QP) yaptığı açıklamada, China National Offshore Oil Corp (CNOOC) ile doğal gaz satış ve satın alma anlaşması imzaladığını bildirdi. Anlaşmaya göre QP 15 yıl boyunca CNOOC'ye yılda 3,5 milyon metrik ton LNG sağlayacağı belirtildi. Bu anlaşmanın yanı sıra QP Güney Kore devlet şirketi Korea Gas Corp (Kogas) ile 20 yıllık LNG anlaşması da imzalamıştı.¹⁰⁶

99 <https://www.evros24.gr/schedia-gia-dimioyrgia-fsru-kai-sto-limani/>

100 https://www.zawya.com/mena/en/business/story/Iraq_Turkey_plan_to_rehabilitate_oil_pipeline-TR20210929nD5N2PD017X2/

101 <https://iraqakhbar.com/3313339>

102 https://www.azernews.az/oil_and_gas/183779.html

103 http://french.china.org.cn/foreign/txt/2021-10/01/content_77785820.htm

104 <https://www.offshore-technology.com/marketdata/iraq-crude-oil-export-expansion-project-phase-iii-oil-pipeline-iraq/>

105 <http://sana.sy/en/?p=249672>

106 <https://www.naturalgasworld.com/qatar-inks-15-year-lng-deal-with-china-92519>

Katar merkezli Black Cat Engineering & Construction şirketi ile Polonya devlet enerji şirketi PGNiG arasında petrol ve doğal gaz alanında iş birliği sağlayan bir mutabakat zaptı imzalandığı açıklandı.¹⁰⁷

İran Petrol Bakan Yardımcısı yaptığı açıklamada, İran'ın Irak'a tedarik ettiği ve elektrik üretiminde kullanılan doğal gaz ihracat sözleşmesinin uzatılabileceğini bildirdi.¹⁰⁸

İran'ın Rusya Büyükelçiliğinden yapılan açıklamada, üst düzey İran devlet yetkililerinin ve İran Atom Enerjisi Örgütü başkanın Rus devlet şirketi Rosatom ile nükleer iş birliği için görüşme gerçekleştirdiklerini bildirdi.¹⁰⁹

On yıl aradan sonra Libya'da ilk kez Libya Enerji ve Ekonomi Zirvesi Konferansı'nın Kasım 22-24 tarihleri arasında Libya Millî Petrol Şirketi, Enerji ve Gaz Bakanlığı destekleri ve Başbakanlığın onayı ile Trablus'da gerçekleştirileceği açıklandı. Libya Enerji ve Ekonomi Zirvesi 2021 kapsamında, Libya'nın petrol üretimi, yerli ve yabancı yatırımcıların yatırımları ve çeşitli teknik konuların görüşüleceği açıklandı. Libya'nın petrol ve doğal gaz üretimine yönelik teknik görüşmelerin zirvenin bel kemiğini oluşturacağı bildirildi.^{110 111}

Libya Hükûmet Sözcüsü yaptığı açıklamada, Libya kabinesinin El-Sharara petrol sahasına rafineri kurulacağını ve yabancı petrol şirketlerine uygulanan telif, vergi ve imtiyaz gibi çeşitli sözleşme tipleri üzerinde de çalışmalar gerçekleştirileceğini bildirdi.¹¹²

Abu Dabi Ulusal Enerji A.Ş. yaptığı açıklamada, şirketin Kanada'daki petrol ve doğal gaz üreten varlıklarının tamamını satmak için danışmanlık hizmeti almaya başladığını bildirdi. Şirketin Kanada'daki varlıklarının yaklaşık olarak 1,18 milyar USD edeceği de bildirildi.¹¹³

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) merkezli Dana Gas yaptığı açıklamada, Ulusal İran Petrol Şirketi (NIOC) ile Dana Gas arasında 25 yıllık gaz satış ve satın alma sözleşmesiyle ilgili anlaşmazlık sonucu uluslararası tahkim mahkemesine taşınan kararın açıklandığı bildirildi. Karar sonucu, NIOC'un Dana Gas'a 607,5 milyon USD tazminat ödeyeceği açıklandı.¹¹⁴

Kuveyt Ulusal Petrol Şirketi (KNPC) yaptığı açıklamada, Temiz Yakıt Projesi (CFP) kapsamında ülkedeki iki rafinerinin genişletilmesi kapsamında 2025 yılına kadar rafinajın günde 1,6 milyon varile çıkacağı bildirildi.¹¹⁵

¹⁰⁷ <https://www.naturalgasworld.com/poland-mulls-upstream-jv-with-qatari-black-cat-92551>

¹⁰⁸ <https://bit.ly/2YcRCVV>

¹⁰⁹ <https://www.saltwire.com/atlantic-canada/news/world/irans-eslami-in-moscow-for-nuclear-cooperation-talks-report-100639397/>

¹¹⁰ <https://energycapitalpower.com/libya-analysis-llc-partners-with-libya-energy-economic-summit-2021/>

¹¹¹ <https://energycapitalpower.com/event/libya-energy-economic-summit-2021/>

¹¹² <https://www.libyaherald.com/2021/09/29/government-approves-establishment-of-oil-refinery-in-south-libya-in-sharara-oilfield/>

¹¹³ <https://www.reuters.com/business/energy/abu-dhabis-taqah-hires-advisors-it-looks-exit-canadian-oil-gas-assets-sources-2021-09-29/>

¹¹⁴ <https://www.reuters.com/world/middle-east/dana-gas-says-tribunal-awards-it-6075-mln-iran-deal-dispute-2021-09-28/>

¹¹⁵ https://www.zawya.com/mena/en/projects/story/PROJECTS_Refinery_projects_to_boost_Kuwait_output_to_16mbpd_in_2025-ZAWYA20210929100617/

Mısır yaptığı açıklamada, dokuz uluslararası doğal gaz arama ihalesini için teklif verme süresini Eylül 2021'in sonuna kadar uzattığını açıkladı. Ayrıca yapılan açıklamada, uluslararası şirketlerle dokuz yeni doğal gaz arama anlaşması imzalandığı da belirtildi.¹¹⁶

Türkiye merkezli Karadeniz Powership şirketi yaptığı açıklamada, Lübnan devleti ile elektrik üretim sözleşmenin sona ermesi üzerine elektrik üretimini durduğunu bildirdi. Şirket ayrıca Lübnan'ın 100 milyon USD bulan gecikmiş borcunu hâlâ tahsil edemediğini de açıkladı.¹¹⁷

İsrail'de halk İsrail-Birleşik Arap Emirlikleri konsorsiyumu arasında Körfez petrolünü İsrail üzerinden Avrupa pazarlarına ulaşma anlaşmasını protesto etmek için sokaklara çıktı. Protestoların 50'den fazla noktada gerçekleştiği açıklandı.¹¹⁸

İsrail Çevre Bakanlığı yaptığı açıklamada, Europe Asia Pipeline Company (EAPC) ile İsrail-Birleşik Arap Emirlikleri konsorsiyumu arasındaki petrol boru hattı anlaşması kapsamında Eilat'a sevkiyat gerçekleştirecek petrol sayısını yıllık en fazla altı tanker ile sınırlayacağını bildirdi. Bu sayede bölgeye sevk edilen petrolün yıllık iki milyon ton olacağı da belirtildi. Ancak EAPC şirketi 30 tankerin sevkiyat gerçekleşmesi için alternatif aradığını da bildirdi.¹¹⁹

116 <https://mena24tv.com/en/2021/09/26/egypt-extends-natural-gas-exploration-auctions-to-end-of-september/>

117 <https://apnews.com/article/business-middle-east-lebanon-beirut-07429c4a33c544bd6994a749c745834d>

118 <https://www.timesofisrael.com/israelis-take-to-streets-bridges-to-protest-secret-uae-oil-deal/>

119 <https://www.timesofisrael.com/environment-ministry-limits-tankers-allowed-in-eilat-under-uae-pipeline-deal/>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(27 EYLÜL-3 EKİM 2021)

• ABD-İran: Anlaşma Neden Durduruldu?

Valday Tartışma Kulübü sayfasında Rusya'nın önde gelen araştırma, yayın ve eğitim faaliyetleri yapan bağımsız düşünce kuruluşu Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RUİK) program direktörü Ivan Timofeyev'in "[ABD İran: Anlaşma Neden Durduruldu?](#)" başlıklı değerlendirme yazısı paylaşıldı. Yazıda, İran nükleer anlaşmasına ilişkin müzakereler noktasında beklentilerin giderek azaldığına ve bu nedenle söz konusu anlaşmaya geri dönmenin kolay olmadığına değinilmiştir. Uzmana göre, İran için bu konu daha önemli bir nitelik taşımaktadır: "ABD'nin Kasım 2018'den bu yana yeniden yürürlüğe koyduğu yaptırımlar İran ekonomisinin çökmesine yol açtı. Yaptırımların en azından kısmen kaldırılması İran ekonomisine yeni bir soluk getirebilirdi." Analist, İran'ın nükleer silahlara sahip olması noktasında iki önemli ihtimal üzerinde duruyor. Birincisi, bu durumda, ABD müdahalesi imkânsız bir faktör olarak da görülebilir. İkinci ihtimale göre ise tam tersi nükleer silahların ortaya çıkması ABD'yi, İsrail'i ve diğer bölgesel oyuncuları İrania dönük bir müdahaleye teşvik edebilir. Her hâlükârda, Tahran durumu iyi anlıyor ve büyük bir olasılıkla nükleer konusunu dikkatli bir şekilde kullanacak. Timofeyev, konuyla ilgili Washington'un tutumunu şu şekilde yorumladı: "ABD için durum çok farklı görünüyor. İran'ın nükleer silah elde etmesi tatsız bir olay şeklinde algılanırsa da "ölümcül" olmayacak. Öyle ki İran, ABD dış politika gündemindeki birçok maddeden sadece birini oluşturuyor." Uzman öngörülerine göre, nükleer silahlara sahip olmak İran'ın uluslararası arenada izolasyonunu güçlendirmesinin yanı sıra Tahran'ı daha ciddi ekonomik sorunlarla karşı karşıya bırakabilir. ABD'nin kendi içindeki tartışmanın da büyük ihtimalle kolay olmayacağına değinen uzmanla göre Biden, siyasi sermayenin kaybetme riski olmadan yaptırımları kaldıramaz. Başka bir deyişle, Tahran'ın sorgulayıcı pozisyonu ABD Başkanı için kabul edilemez. Öte yandan Biden, Trump'ın uygulamaya koyduğu yaptırımları yumuşatabilir veya değiştirebilir. Analiste göre, yeni bir anlaşmaya varılsa bile istikrarı garanti edilemez. Öyle ki nükleer programını ABD ile İran arasındaki genel gerilimden izole etmek kolay değildir. Bir zamanlar Obama bunu yapmaya çalıştı ve şimdi Biden onun izinden gidiyor. Timofeyev, iki yaklaşımın, Demokrat ve Cumhuriyetçi Partiler arasındaki rekabetin, olası anlaşmaların istikrarını engellediğini ifadelerine ekledi.

• ABD, Şam'a Yönelik Yaptırımlarını Devalüe Etti

ABD Başkanı Biden'ın, Ürdün ve Suriye arasında 2012'den bu yana kesintiye uğrayan yolcu uçuşlarının yeniden başlamasına ilişkin anlaşmayı onaylaması Rusya basınında geniş yer buldu. "Nezavismaya" gazetesinin 29 Eylül sayısında yayımlanan "[ABD, Şam'a Yönelik Yap-](#)

[tırlarını Devalüe Etti](#)” başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda söz konusu haber, “Ürdün’ün komşu ülke ile sınırlarını açmasına izin verildi” ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıya göre, yaklaşık 10 yıl önce kesintiye uğrayan Suriye’ye düzenli yolcu seferlerinin yeniden başlatılması kararı, Şam’dan bir hükûmet heyetinin geçtiğimiz gün Amman’a yaptığı ziyaretin ardından gerçekleştirildi.

Yazıda görüşlerine başvuru Rus Askerî Uzman Yuriy Lyamin, Suriye-Ürdün etkileşimini şu şekilde yorumladı: “Bir yandan Suriye’deki durumun hâlâ oldukça zor olması göz önünde bulundurulduğunda komşularıyla ekonomik ilişkilerin iyileşmesi Şam’ın yararına olurken öte yandan, bu gelişmelerden de pek bir şey beklenemez. Öyle ki, Ürdün’ün Suriye dış ticaretindeki payı, savaşın başlamasından önce bile çok da büyük değildi. Şu anda ise Suriye ekonomisinin kilit sektörleriyle ekonomik bağların gelişmesini büyük ölçüde engelleyen sert ABD yaptırımları bulunmaktadır.” Uzmana göre, Suriye ile İran arasındaki ekonomik etkileşim söz konusu olduğunda Biden yönetimi yaptırımları hafifletebilir. ABD ve İran Kapsamlı Ortak Eylem Planı’na dönmeyi kabul ederse, durum potansiyel olarak değişebilir. Analist, nükleer görüşmelerin yeniden başlamasıyla ilgili durumun ve hatta bu konuda herhangi bir ilerlemenin belirsiz olduğunu da ifadelerine ekledi.

• Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi ve İsrail: Dijital Dayanışma Olacak mı?

Rusya’nın önde gelen araştırma, yayın ve eğitim faaliyetleri yapan bağımsız düşünce kuruluşu Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RUIK) sayfasında yayımlanan “[Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi ve İsrail: Dijital Dayanışma Olacak mı?](#)” başlıklı değerlendirme yazısında KİK ülkeleri ile İsrail arasındaki siber uzayda iş birliği analiz edilmiştir. Makalenin yazarı Ural Genç Ortadoğulular Derneği Mütevelli Heyeti Başkanı Leonid Tsukanov’a göre Covid-19 salgını, Ortadoğu ülkelerine kendi düzenlemelerini yapmaya itmiştir “Öyle ki, dünyanın çevrimiçi hâle gelmesinin yanı sıra, hacker grupların da yararlanabildikleri ulusal dijital güvenlik sistemleri üzerindeki yük önemli ölçüde arttı. Bugün, Ortadoğu’nun siber uzayının tam teşekküllü bir askerî harekât meydanına dönüştüğü muhtemeldir.” Yazıya göre, Arap liderlerin çoğu için kilit rakip, siber gücü son birkaç yılda önemli ölçüde artan İran olmaya devam ediyor. Ne Körfez ülkeleri ne de İsrail, Tahran’la çatışmanın hafifleyeceği konusunda iyimser değiller. Tam tersine ulusal siber yapıların başkanlarına göre, uzun süreli çatışmalarda dijital saldırılar İran’ın ana silahı olacak. Uzmana göre, belirtilen risklerin farkında olan ve İran ile asimetrik çatışmaya dâhil olan tüm büyük oyuncular, çabalarını birleştirmeye ve Tahran’dan veya vekilinden gelen saldırıları durdurmaya çalışıyor. Yazıda İsrail ve Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi ülkeleri arasındaki iş birliğine de değinilmiştir: “Mayıs 2021’de, birkaç KİK ülkesi aynı anda İsrail Ulusal Siber Müdürlüğüne önümüzdeki birkaç yıl içinde ortak tatbikatların düzenlenmesi teklifinde bulundu. İlgili tekliflerin BAE, Katar ve Suudi Arabistan’dan geldiği kaydedildi.” Ayrıca, bazı uzmanlara göre, bölgede dijital korumanın sağlanması konusunda ulusal güvenlik kurumları arasındaki iş birliği, “İbrahim Anlaşmaları”nın geliştirilmesinin teyidi olarak yorumlanıyor.

• Rusya Biden İçin Tek Şans ve İntihar

ABD'nin, Afgan teröristlerini hızlı bir şekilde bombalayabilmek için Afganistan yakınlarında askerî üs kuracak yer araması Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. "Gazeta.Ru" haber sitesinde yayımlanan "[Rusya Biden İçin Tek Şans ve İntihar](#)" başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda ABD'nin, aralarında Rusya üslerinin de bulunduğu ülkelerle görüşmeler yaptığı belirtilmiştir. Ayrıca, yazıda Rus siyaset bilimciler ve askerî uzmanlar tarafından Washington'un Afganistan yakınlarında askerî üs için yer aramasının nedenleri açıklanmış ve bu konuda özellikle Sovyet sonrası Orta Asya ülkeleriyle ABD arasında anlaşmanın olası gözükmediği vurgulanmıştır. Öyle ki uzmanlar, Rusya ile iş birliğinin ABD için en iyi çıkış noktası olduğu görüşünü savunsalar da Moskova ve müttefiklerinin Washington'a herhangi bir taviz vereceklerinden çok emin değiller. Yazıda görüşlerine başvuru Rusya Bilimler Akademisi Uluslararası Güvenlik Merkezi Başkanı Aleksey Arbatov'a göre, Biden ekibi için tek şans, Moskova ile bir anlaşmaya varmak ve Rusya'yı ilgilendiren konularda örneğin, Doğu Avrupa'daki mevcut çatışmalarla ilgili bazı önemli tavizler vermektir: "Ama bu tür tavizlerin siyasi bir intihar olabileceği göz önünde bulundurulduğunda Biden yönetiminin bu uzlaşmayı kabul etmeyeceği açıktır. Öte yandan, ABD büyük olasılıkla mevcut koşullarda Rusyadan hiçbir şey alamayacak."

Ayrıca uzmana göre, Moskova'nın konumu nedeniyle ABD'nin Orta Asya coğrafyasında yer alan devletlerin topraklarını kullanması olası değil: "Söz konusu cumhuriyetler Tacikistan, Özbekistan, Kırgızistan, aniden Washington'a iltifat etmeye başlarsa, Rusya'nın desteğini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalacaklar." Analist, ABD'nin Afganistan'a komşu ülkeler arasında müttefik bulma girişimini şu şekilde yorumlamıştır: "Biden yönetimi Kabil'den kaçışın olumsuz etkisini azaltmak niyetindedir ve bu unsur ABD için, bölgeni tamamen terk etmediğine işaret eden gecikmiş bahanedir. Nitekim, ABD Afganistan'ı bombalamaya hazır bulunmaktadır." Yazıda ABD'nin bölgedeki diğer seçeneklerine de değinilmiştir. Askerî Bilimler Doktoru Konstantin Sivkov'a göre, İran, Pakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan dâhil olmak üzere hiçbir ülke kendi topraklarında ABD'nin varlığına henüz izin vermedi: "İrânın bu izni asla vermeyeceği açıktır. Pakistan'ın, Çin etkisi altında olmasının yanı sıra özellikle Taliban'ı desteklediğinden, topraklarında ABD'yi konuşlandırması olası değildir. Geriye sadece Sovyet sonrası Orta Asya cumhuriyetlerimiz kalıyor ve Rusya izin vermediği sürece bu ihtimal de çok mümkün gözüküyor."

• Dünya Düzeninin Ütopyası

"Komersant" gazetesinin 2 Ekim sayısında "[Dünya Düzeninin Ütopyası](#)" başlıklı değerlendirme yazısı Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) Dubai kentinde 6 ay boyunca açık kalacak uluslararası Expo 2020 fuarıyla ilgiliydi. Ortadoğu uzmanı Marianna Belenkaya, söz konusu fuarda, farklı ülkelerin kendi geleceklerini belirlemeleri hususunda ayrıntılı inceleme yapmıştır. Öncelikle, uzman, World Expo 2020 Dubai'de gözlemlediklerini şu şekilde özetlemiştir:

tir: “Dubai geleceğın nasıl olması gerektiğini gösterdi.” Analiste göre, kapılarını ziyaretçilere açan World Expo 2020 Dubai pandeminin başlamasından bu yana sadece Ortadoğu bölgesinde değil, bir bütün olarak dünyadaki ilk büyük olaydır.

Yazıda, serginin önemli bir olayının siyasetle ilgili olduğuna da dikkat çekilmiştir: “Öyle ki İsrail ilk kez bir Arap ülkesinin topraklarında büyük çaplı uluslararası etkinliğe katılıyor. BAE ve İsrail bir yıl önce diplomatik ilişkilerin kurulduğunu duyurdu. Bahreyn de BAE'nin izinden gitti. Ayrıca bu yıl Sudan ve Fas, İsrail ile ilişkilerin normale döndüğünü duyurdu. 2020'de Expo'nun açılışı için üst düzey bir İsrail heyetinin BAE'ye gelmesi bekleniyordu. Ancak pandemi nedeniyle sergi ertelendi ve tüm önemli ziyaretler açılıştan önce gerçekleşti. Ayrıca, Expo'ya katılmak İsrail için büyük önem arz ediyor.” Avrupa Parlamentosu, uluslararası toplumu BAE'deki insan hakları ihlalleri nedeniyle sergiyi boykot etme çağrısında bulunsa da bu itiraz Expo'yu hiçbir şekilde etkilememiştir. Yazıda BAE'den ekonomik danışman Najib Abdullah al-Shamsi'nin görüşlerine de başvurulmuştur: “Dubai ve BAE potansiyellerini gösterebilecekler. Bu büyük ölçekli etkinlik, dünyanın Arap Emirlikleri ekonomisine olan güvenini artırmasının yanı sıra yabancı yatırımcı çekme konusunda devlete yardımcı oluyor.”